

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС. СІМЕЙНЕ ПРАВО. МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО

УДК 343.98

DOI: 10.32342/2709-6408-2023-1-6-7

Т.А. ТОДРОШКО,

старший викладач кафедри права Університету імені Альфреда Нобеля (м. Дніпро)
ORCID: 000-0002-1890-8119

А.В. БІЛА,

*викладач кафедри права Університету імені Альфреда Нобеля,
судовий експерт Дніпропетровського науково-дослідного інституту судових
експертиз Міністерства юстиції України (м. Дніпро)*
ORCID: 000-0002-8271-8539

ОСОБЛИВОСТІ ПРИЗНАЧЕННЯ І ПРОВЕДЕННЯ ЛІНГВІСТИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ МОВЛЕННЯ (СЕМАНТИКО- ТЕКСТУАЛЬНА ТА АВТОРОЗНАВЧА): СУДОВА ПРАКТИКА

Стаття присвячена дослідженню особливостей проведення лінгвістичної експертизи у судовому процесі. У науковій роботі охарактеризовано поняття лінгвістичної експертизи, виділено види лінгвістичної експертизи, проаналізовано особливості та відмінності семантико-текстуальної та авторознавчого дослідження, з'ясовано об'єкти експертиз. Описано коло питань, що ставляться для лінгвістичної експертизи. Встановлено, що лінгвістична експертиза мовлення відіграє важливу роль під час розслідування кримінальних проваджень та розгляду судових справ та її висновки слугують підставою для захисту інтересів держави та її громадян. Зазначено, що проведення криміналістичного семантико-текстуального дослідження тексту в межах судового провадження здійснюють відповідно до норм, визначених Інструкцією про призначення й проведення судових експертиз та експертних досліджень і Науково-методичними рекомендаціями з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень, затверджених наказом Міністерства юстиції України. В свою чергу, правову природу лінгвістичної експертизи обумовлено наявністю спеціальних знань у сфері науки, які дозволяють встановити чи спростувати факти, що мають важливе значення при розгляді судової справи та вирішенні спору. Проаналізовано, безпосереднє теоретичне дослідження лінгвістичної експертизи не дозволяє сформулювати цілісне та об'єктивне уявлення про її природу, а також, значення у процесі правозастосування та встановлення істини по справі. Зокрема, з'ясовано процесуальний порядок призначення лінгвістичної експертизи, проаналізовано судову практику щодо розгляду справ, в яких була призначена лінгвістична експертиза.

Ключові слова: лінгвістична експертиза, семантико-текстуальна експертиза, авторознавча експертиза, усне мовлення, писемне мовлення, судовий процес, судова практика, докази.

Постановка проблеми. В умовах сьогодення, лінгвістична експертиза писемного мовлення набуває стрімкого розвитку. Вона відіграє важливу роль під час розслідування кримінальних проваджень та розгляду судових справ та її висновки слугують підставою для захисту інтересів держави та її громадян.

Лінгвістична експертиза є важливим засобом доказування у цивільному, адміністративному, кримінальному процесах. Правова природа лінгвістичної експертизи обумовлює наявність спеціальних знань у сфері науки, які дозволяють встановити чи спростувати факти, що мають важливе значення при розгляді судової справи та вирішенні спору. Лінгвістичне дослідження писемного мовлення – це ефективний механізм доведення обставин, на які сторони посилаються як на підставу своїх вимог чи заперечень. На наше переконання, актуальним напрямком дослідження є аналіз судової практики щодо розгляду справ, в яких призначалась лінгвістична експертиза з метою з'ясування механізму правозастосування під час призначення експертизи, оцінки та врахування її результатів судом.

Стан дослідження. Лінгвістична експертиза є предметом багатьох наукових досліджень, серед яких важливе місце займають наукові роботи Будко Т.В., Савельєвої І. В., Свиридової Л. В та інших. У науковій доктрині не приділено достатньо уваги науковому дослідженню правозастосування під час призначення та проведення лінгвістичної експертизи.

Метою статті є дослідження особливостей лінгвістичної експертизи, аналіз судової практики щодо розгляду справ, в яких призначається та застосовувалось лінгвістичне дослідження писемного мовлення.

Виклад основного матеріалу. Експертиза є важливим засобом доказування та ефективним способом з'ясування обставин, що мають значення для справи у цивільному, адміністративному, кримінальному та господарському процесах.

Відповідно до статті 1 Закону України «Про судову експертизу» визначено, що судова експертиза – це дослідження на основі спеціальних знань у галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла тощо об'єктів, явищ і процесів з метою надання висновку з питань, що є або будуть предметом судового розгляду [1].

В системі судово-експертної діяльності Міністерства юстиції України лінгвістична експертиза «1.2 Лінгвістичне дослідження писемного мовлення», як новий рід, виникла на початку минулого століття у зв'язку з появою нових видів досліджень, при проведенні яких застосовуються мовознавчі методи, що також використовуються давно започаткованою авторознавчою експертизою, основною метою якої є ідентифікація автора тексту документа [2, с. 290].

Відповідно до розділу 2 Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертів та експертних досліджень, затверджений наказом Міністерства юстиції України від 08.10.1998 року №53/5, лінгвістична експертиза мовлення поділяється на підвиди: лінгвістична експертиза писемного мовлення та лінгвістична експертиза усного мовлення.

Об'єктом дослідження лінгвістичної експертизи писемного мовлення є продукт мовленнєвої діяльності людини, відображений у писемній формі. У свою чергу, об'єктом дослідження лінгвістичної експертизи усного мовлення є продукт мовленнєвої діяльності людини, відображений в усній формі і зафіксований у (відео) фонограмі – стенограмі [3].

Виокремлення лінгвістичної експертизи усного та писемного мовлення є цілком обґрунтованим, оскільки засоби реалізації усного та писемного мовлення різні, а відповідно, і методи досліджень будуть відрізнятися. Лінгвістична експертиза усного мовлення досліджує продукт мовленнєвої діяльності людини, який фіксується у фонограмі. Такий продукт виражається в усній формі [4, с. 218].

У межах лінгвістичної експертизи писемного мовлення проводяться семантико-текстуальні та авторознавчі дослідження. Семантико-текстуальною експертизою вирішуються завдання зі встановлення змісту понять, лексичного значення слів або словосполучень, використаних у наданих на дослідження текстах або усних повідомленнях (за їх текстовими відтвореннями), їх стилістичної забарвленості, смислового навантаження, характеру інформації, що міститься в них (чи може така інформація розглядатися як образлива, чи містить вона загрозу конкретній особі (особам) тощо), тобто вирішення питань мовленнєвого характеру, не пов'язаних зі встановленням фактичних даних про автора.

Об'єктом семантико-текстуальної експертизи може бути як текст (промова), так і його фрагменти, окремі висловлювання, слова, написи, текстові відтворення усного мовлення тощо. Встановлення текстового змісту розмов, що зафіксовані у відео-, звукозаписі, не є окремим експертним завданням, оскільки не потребує застосування спеціальних знань [3].

Експерт відповідає на питання про наявність чи відсутність висловлювань, які містять: заклики до певних дій (вказується, яких саме дій), погрозу, пропозицію, обіцянку або надання, прийняття, спонукання до надання будь-якої вигоди (вказується, яких саме дій) тощо.

Висновок експерта за результатами таких досліджень не є правовою кваліфікацією, а є констатацією об'єктивного змісту тексту з позиції спеціальних знань у галузі семантико-текстуальних експертних досліджень [3].

Авторознавчою експертизою вирішуються ідентифікаційні завдання (щодо ототожнення особи автора тексту), а також діагностичні завдання (щодо умов, особливостей складання тексту, факту викривлення ознак писемного мовлення, місця формування мовленнєвих навичок, рідної мови, освіти автора документа тощо). В результаті проведення авторознавчої експертизи встановлюється чи є певна особа автором наданого на дослідження тексту (декількох різних текстів), чи є автор та виконавець тексту однією або різними особами, чи даний текст складений кількома авторами.

Експерт з'ясує які риси соціально-біографічного портрета автора можна встановити за даним текстом, якою є основна мова спілкування певної особи –автора даного тексту, яким є місце формування мовленнєвих навичок (рідна мова) певної особи - автора даного тексту, чи спостерігаються в тексті ознаки, які свідчать про складання тексту автором під впливом будь-яких збиваючих факторів, чи складено текст документа особою самостійно або під диктування чи його виконано шляхом переписування, чи складений текст документа з перекручуванням ознак писемного мовлення. Вирішення питань, поставлених перед авторознавчою експертизою, можливе за наявності обсягу досліджуваного тексту орієнтовно не менше ніж 100 слів.

Під час підготовки матеріалів для проведення авторознавчої експертизи необхідно зібрати вільні, умовно-вільні й експериментальні зразки писемного мовлення особи, яка підлягає ідентифікації. Кожний зразок має бути позначений (зокрема, слід вказати який саме зразок: вільний або умовно-вільний, особу, якій він належить, та підпис уповноваженої посадової особи).

До документа про призначення експертизи (залучення експерта) бажано додавати соціально-біографічну характеристику ймовірного автора тексту. Експерту обов'язково надаються протокол огляду та прослуховування відео-, звукозаписів досліджуваних розмов із текстовим відтворенням їх змісту стенограмою, оформлений відповідно до процесуальних вимог чинного законодавства України [3].

У науковій доктрині поширені дискусії щодо розмежування між судово-лінгвістичною експертизою та несудовою (науковою) лінгвістичною експертизою. Лінія розмежування між цими двома експертизами прокладена наявністю або ж відсутністю спеціальної підготовки в експерта, яка надає знання в галузі судової експертології, криміналістики, теорії судово-авторознавчої експертизи, основ кримінального права, кримінально-процесуальної науки, теорії оперативно-розшукової та контррозвідувальної діяльності (наприклад, в діяльності Служби безпеки України) тощо, в результаті чого майбутній судовий експерт набуває практичних навичок експертного дослідження мовлення.

Спеціальна підготовка має на меті спрямувати роботу судового експерта на вирішення

завдань оперативно-розшукової діяльності, дізнання, досудового розслідування, судового провадження. Чітка спрямованість спеціальної підготовки сприяє тому, що судовий експерт усвідомлює судову перспективу своїх висновків, може оцінити процесуальне оформлення наданих на дослідження матеріалів, їх змістовну складову у ракурсі вирішення завдань щодо ймовірної можливості притягнення об'єкта до кримінальної відповідальності в частині, що стосується, наприклад, висловлювань останнього, може виявити в ході проведення судової експертизи факти, які мають значення для справи і з приводу яких йому не були поставлені питання (наприклад, в тексті немає закликів до повалення конституційного ладу, але міститься погроза вбивством Президенту України) [5, с. 75].

Як зазначають експерти-лінгвісти, мета будь-якої судової лінгвістичної експертизи - перевірка істинності чи хибності (категоричні висновки), можливості чи неможливості (модальні позитивні та негативні висновки) висловлювань про предмет дослідження, які випливають із питань, поставлених перед експертом. Так, при дослідженні спірного тексту щодо наявності або відсутності у ньому негативної інформації про особу перевіряється істинність чи хибність твердження «У тексті є негативна інформація про особу». Для того, щоб досягти описаної вище мети, судовий експерт-лінгвіст змушений вирішувати конкретні дослідні завдання, які так чи інакше пов'язані з вирішенням проблеми тотожності.

Процесуальним порядком призначення лінгвістичної експертизи передбачає, що підставою її проведення є відповідне судове рішення чи рішення органу досудового розслідування, або договір з експертом чи експертною установою - якщо експертиза проводиться на замовлення інших осіб. Судова експертиза призначається за бажанням осіб, які беруть участь у справі. Призначення експертизи є обов'язковим у разі заявлення клопотання про її призначення обома сторонами.

Експертиза проводиться компетентною особою, яка має спеціальні знання у сфері науки – експертом, відомості про якого мають бути внесені до Державного реєстру атестованих судових експертів. Судовими експертами можуть бути фахівці, які мають відповідну вищу освіту, освітньо-кваліфікаційний рівень не нижче спеціаліста, пройшли відповідну підготовку та отримали кваліфікацію судового експерта з певної спеціальності [1].

На нашу думку, лінгвістична експертиза за своєю природою є доволі суб'єктивним видом експертних досліджень, а результати експертизи дуже залежать від самого експерта, його переконань та світоглядних особливостей. Саме цим лінгвістична експертиза відрізняється від інших видів судових експертиз, в яких основна увага зосереджується саме на спеціальних знаннях експерта у різних галузях.

Вважаємо за доцільне зазначити, що теоретичне дослідження лінгвістичної експертизи не дозволяє сформулювати цілісне та об'єктивне уявлення про її природу, а також, значення у процесі правозастосування та встановлення істини по справі. Тому, звернемося до аналізу судової практики у сфері призначення і проведення семантико-текстуальної та авторознавчої експертиз.

Ухвалою Фрунзенського районного суду м. Харкова від 13 січня 2022 року у справі № 645/5567/21 про захист честі та гідності та відшкодування моральної шкоди позивачу відмовлено у проведенні семантико-текстуальної експертизи усного мовлення (наданих відео- та аудіофайлів на DVD-диску) [6]. Позивач вказував на необхідності призначення судово-лінгвістичної експертизи спірного висловлювання з метою віднесення цієї статті до такої, що порушує честь та гідність позивача. Відмову у проведенні експертизи суд мотивував тим, що у клопотанні позивача йде мова про оцінку доказу, який судомне був досліджений (відео- та аудіо файли на доданому DVD-диску).

Згідно положень статті 89 Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК) визначено, суд оцінює докази за своїм внутрішнім переконанням, що ґрунтується на всебічному, повному, об'єктивному та безпосередньому дослідженні наявних у справі доказів. Відповідач у судовому засіданні не з'явилася, що не дає суду можливості ідентифікувати, що саме вона зображена на відеофайлах, а також, що саме її голос записаний на аудіофайлах. Питання оцінки доказів, покладається на суд і не потребує залучення експерта, тому правові підстави для

призначення лінгвістично семантико-текстуальної експертизи відсутні.

До того ж, суд наголосив, що призначення експертизи судом є обов'язковим у разі заявлення клопотання про призначення експертизи обома сторонами. Призначення експертизи судом є обов'язковим також за клопотанням хоча б однієї із сторін, якщо у справі необхідно встановити: характер і ступінь ушкодження здоров'я; психічний стан особи; вік особи, якщо про це немає відповідних документів і неможливо їх одержати.

Ухвалою від 11 липня 2022 року у справі № 521/7849/21 Малиновський районний суд м. Одеси не задовольнив клопотання відповідача про проведення семантико-текстуальної (лінгвістичної) експертизи, на вирішення якої були поставлені наступні питання: чи є на відеозаписі прес-конференції згадування відносно позивача, із змістом висловлювань образливого характеру, ознак наклепу; чи є на відеозаписі прес-конференції, висловлювання, які не містять фактичних даних, критика, оцінка дій [7]. Перед експертом стояло завдання ототожнити осіб за лінгвістичними ознаками усного мовлення, ідентифікувати спікера, зазначити час його мовлення, а також, дослідити та оцінити висловлювання, що загалом містяться на відеозаписі прес-конференції.

Суд зазначив, що судова експертиза призначається лише у разі дійсної потреби у спеціальних знаннях для встановлення фактичних даних, що входять до предмету доказування, тобто у разі, коли висновок експерта не можуть замінити інші засоби доказування. Якщо наявні у справі докази є взаємно суперечливими, їх оцінку в разі необхідності може бути здійснено судом з призначенням відповідної судової експертизи. Питання про призначення судової експертизи повинно вирішуватися лише після ґрунтовного вивчення обставин справи і доводів сторін щодо необхідності такого призначення.

Аналогічні висновки містяться у постановках Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 27.04.2021 р. у справі № 927/685/20, від 12.05.2021 у справі № 922/1791/20, від 25.05.2021 р. у справі № 912/2735/19. Аналогічний висновок містить також п. 2. Постанови Пленуму Вищого господарського суду України «Про деякі питання практики призначення судової експертизи» № 4 від 23.03.2012 р.

Своє рішення суд мотивував тим, що подане відповідачем та його представником клопотання не містить жодного обґрунтування щодо необхідності призначення експертизи та неможливості встановити наявність підстав для задоволення позову або відмови у задоволенні позову без проведення експертизи. Крім того, суд наголосив, що питання, які зазначені в клопотанні про призначення експертизи, виражені в такому контексті що експерту необхідно оцінити та надати оцінку доказу, що є прерогативою суду.

Зважаючи на викладене, суд приходить до висновку, що подання представником відповідача клопотання про призначення семантико-текстуальної (лінгвістичної) експертизи мовлення та його задоволення свідчатиме про ухилення судом від свого обов'язку здійснювати оцінку наявних у справі доказів та спробу перекласти даний обов'язок на експертну установу. Поставлення таких питань на вирішення експерта є перекладанням функцій судового органу на експертну установу, що в свою чергу є неприпустимим.

На основі аналізу вище запропонованих судових рішень, ми приходимо до висновку, що суди відмовляють у задоволенні клопотання про призначення лінгвістичної експертизи вважаючи, що така експертиза заперечує роль судді у судовому процесі, яка полягає у всебічному, повному, об'єктивному, безпосередньому дослідженні та оцінці доказів по справі. Позиції судів зводяться до того, що проведення лінгвістичної експертизи свідчатиме про ухилення судом від свого обов'язку здійснювати оцінку наявних у справі доказів та спробу перекласти даний обов'язок на експертну установу.

Висновки. На основі проведеного аналізу вважаємо за необхідне зробити наступні висновки:

- призначення лінгвістичної експертизи судом є обов'язковим у разі заявлення клопотання про призначення експертизи обома сторонами;
- перш ніж клопотати про проведення експертизи сторони повинні надати об'єкт (доказ по справі) суду для всебічного, повного, об'єктивного, безпосереднього дослідження та оцінки;

– клопотання повинне містити обґрунтування щодо необхідності призначення експертизи та неможливості встановити наявність підстав для задоволення позову або відмови у задоволенні позову без проведення експертизи;

– в процесі здійснення правосуддя суд стикається з необхідністю встановлення таких фактів і обставин, які виходять за межі юридичних професійних знань судді і потребують спеціальних досліджень;

– клопотання має бути максимально деталізоване, містити перелік всіх доказів, які доцільно дослідити в межах експертизи;

– у клопотанні має бути зазначено експерта, якого необхідно залучити, або експертну установу, якій необхідно доручити проведення експертизи;

– для призначення лінгвістичної експертизи мають бути такі підстави, які передбачають наявність спеціальних знань, тобто необхідність залучити такого спеціаліста, який безпосередньо, зможе профільно та скрупульозно дослідити докази.

Аналіз судової практики дає підстави стверджувати, що подання клопотання про проведення лінгвістичної експертизи має місце як у цивільному та адміністративному, так і в кримінальному процесах. Крім цього, аналіз судових рішень показав, що в більшості випадків судді не задовольняють клопотання сторін про призначення лінгвістичної експертизи.

Найпоширенішою причиною таких судових рішень є недостатнє обґрунтування доцільності залучення експерта у галузі лінгвістики для проведення експертного дослідження. До того ж позиції суддів часто зводяться до того, що залучення експерта нівелює роль суду у процесі розгляду справи, адже фактично функція суду щодо оцінки доказів та встановлення фактичних обставин справи транслюється на експерта-лінгвіста. Тому грань між оцінкою об'єкта судом за своїм внутрішнім переконанням та дослідження в межах лінгвістичної експертизи писемного мовлення є дуже тонкою. Експертне дослідження має бути виключно в межах спеціальних знань спеціаліста, а також, стосуватися лінгвістики, як наукової сфери, відмінної від права.

Список використаних джерел

1. Про судову експертизу: Закон України від 25.02.1994 № 4038-XII. Дата оновлення: 01.01.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (Дата звернення 10.04.2023).

2. Свиридова Л. В. Судово-експертна практика проведення лінгвістичної експертизи писемного мовлення. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2018. Вип. 18. С. 288-294.

3. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень: Наказ Міністерства юстиції України; Інструкція, Форма типового документа, Картка, Рекомендації від 08.10.1998 № 53/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#top> (Дата звернення 15.04.2023).

4. Савельєва І. В. Проблемні питання дослідження усного мовлення особи при проведенні лінгвістичної експертизи та експертизи відеозвукозаписів. *Юридичний науковий електронний журнал*. Запоріжжя, 2020. №5. С. 217-219.

5. Будко Т.В. Проблемні питання судово-лінгвістичної семантико-текстуальної експертизи мовлення та рекомендації щодо їх вирішення (на матеріалах кримінальних проваджень): монографія. Київ: НА СБ України, 2016. 91 с.

6. Ухвала Фрунзенського районного суду м. Харкова від 13 січня 2022 року у справі № 645/5567/21. Єдиний державний реєстр судових рішень: веб-сайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102716702> (Дата звернення 05.04.2023).

7. Ухвала Малиновського районного суду м. Одеси від 11 липня 2022 року у справі № 521/7849/21. Єдиний державний реєстр судових рішень: веб-сайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105319515> (Дата звернення 05.04.2023).

FEATURES OF APPOINTMENT AND CONDUCT OF SPEECH LINGUISTIC EXPERTISE (SEMANTIC-TEXTUAL AND AUTHORIAL EXPERTISE): JUDICIAL PRACTICE

Tatiana A. Todoroshko, Senior Lecturer, Department of Law, Alfred Nobel University (Ukraine).
E-mail: ttodoroshko@duan.edu.ua

Alona V. Bila, Lecturer, Department of Law, Alfred Nobel University, Forensic expert of the Dnipropetrovsk Research Institute of Forensic Expertise of the Ministry of Justice of Ukraine (Ukraine).
E-mail: bila.a@duan.edu.ua
DOI: 10.32342/2709-6408-2023-1-6-7

Key words: *linguistic expertise, semantic-textual expertise, authorial expertise, oral speech, written speech, court process, court practice, evidence.*

The article is devoted to the study of the peculiarities of linguistic expertise in the judicial process. The scientific work characterizes the concept of linguistic expertise, highlights the types of linguistic expertise, analyzes the features and differences of semantic-textual and author expertise, identifies the objects of expertise, describes the range of questions posed for linguistic expertise. It has been established that the linguistic expertise of speech plays an important role during the investigation of criminal proceedings and the consideration of court cases, and its conclusions serve as a basis for protecting the interests of the state and its citizens. It is noted that the forensic semantic-textual expertise of the text within the framework of court proceedings is carried out in accordance with the norms defined by the Instructions on the appointment and conduct of forensic expertises and expert studies and Scientific and methodological recommendations on the preparation and appointment of forensic expertises and expert studies, approved by the order of the Ministry of Justice of Ukraine. In turn, the legal nature of linguistic expertise is due to the availability of special knowledge in the field of science, which allows establishing or refuting facts that are of great importance in the consideration of a court case and the resolution of a dispute. It has been analyzed that the direct theoretical study of linguistic expertise does not allow to form a holistic and objective idea about its nature, as well as its importance in the process of law enforcement and establishing the truth in the case. In particular, the procedural procedure for the appointment of a linguistic expertise was clarified, and the judicial practice regarding the consideration of cases in which a linguistic expertise was appointed was analyzed.

References

1. The Verkhovna Rada of Ukraine (1994), Law of Ukraine "On forensic expertise". Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (Accessed 10 April 2023).
2. Sviridova, L. V. (2018). *Sudovo-ekspertna praktyka provedennya linhvistychnoyi ekspertyzy pysemnoho movlennya* [Forensic expert practice of linguistic expertise of written communication]. *Teoriya ta praktyka sudovoyi ekspertyzy i kryminalistyky* [Theory and practice of forensic expertise and criminology], no. 18, pp. 288-294.
3. The Ministry of Justice of Ukraine (1998), Order "On the approval of the Instructions on the appointment and conduct of forensic expertise and expert research and Scientific and methodological recommendations on the preparation and appointment of forensic expertise and expert research". Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#top> (Accessed 15 April 2023)
4. Savelieva, I. V. (2020). *Problemni pytannya doslidzhennya usnoho movlennya osoby pry provedenni linhvistychnoyi ekspertyzy ta ekspertyzy videozvukozapysiv* [Problematic issues of the study of a person's oral speech during linguistic expertise and expertise of audio and video recordings]. *Yurydychnyy naukovyy elektronnyy zhurnal* [Legal scientific electronic journal], Zaporizhzhia, no. 5, pp. 217-219.
5. Budko, T.V. (2016). *Problemni pytannya sudovo-linhvistychnoyi semantyko-tekstual'noyi ekspertyzy movlennya ta rekomendatsiyi shchodo yikh vyrishennya (na materialakh kryminal'nykh provadzhen'): monohrafiya* [Problematic questions of the forensic-linguistic semantic-textual expertise

of speech and recommendations for their solution (based on the materials of criminal proceedings): monograph]. Kyiv, NA SB of Ukraine, 91 p.

6. Unified state register of court decisions (2023). The decision of the Frunzensky District Court of Kharkiv of January 13, 2022 in case No. 645/5567/21. Available at: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102716702> (Accessed 05 April 2023).

7. Unified state register of court decisions (2023), The decision of Decision of the Malinovsky District Court of Odesa of July 11, 2022 in case No. 521/7849/21. Available at: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105319515> (Accessed 05 April 2023).

Одержано 17.04.2023.